

El tipòmetre és un conjunt de regles i escales que s'utilitzen en l'edició de textos per a facilitar les tasques de mesura i comprovació relacionades amb la tipografia.

El **tipòmetre de l'Institut d'Estudis Catalans** ofereix, a més d'aquestes funcions bàsiques, altres eines a les persones que volen presentar treballs mecanografiats d'alta qualitat.

En mesuraments de molta precisió, es pot fer servir, a més a més, el **comptafils** (lupa emprada en la indústria tèxtil i en filatèlia) per a comprovar l'exactitud de la mesura.

Comptafils

DESCRIPCIÓ DELS REGLES I LES ESCALES

1 Regle de 38 centímetres, dividit en centímetres, mil·límetres i mitjos mil·límetres.

2 Regle de 14 polzades i mitja, dividit en polzades i mitges polzades.

3 Regle de 84 cíceros, amb subdivisions fins a 1/6 de cíceros.

Aquest mateix regle serveix d'escala per a mesurar els **interlineats** corresponents a 6, 12 (que equival exactament al cíceros) i 48 punts Didot. Els interlineats es mesuren de línia base a línia base:

tipòmetre de l'IEC } interlineat 20

4 Conjunt de regles que, juntament amb el regle de cíceros (3), serveixen d'escala per a mesurar tots els **interlineats** compresos entre els 6 i els 20 punts Didot, i també els interlineats parells del cos 22 en endavant. Els interlineats es mesuren de línia base a línia base. Els nombres compostos en lletra negreta en la capçalera de cada escala es corresponen amb la numeració indicada en la mateixa escala.

Com podem veure en la taula que segueix, els interlineats grans de nombre parell es poden mesurar com a múltiples d'interlineats més petits.

Interlineat	Regle amb què es mesura	Com es fa el mesurament	Línies senceres que caben en 10 cm d'alçària
6	3	directament (en les subdivisions destacades sense numerar)	44
7	4.a	directament	38
8	4.b	directament	33
9	4.c	directament	29
10	4.d	directament	26
11	4.e	directament	24
12	3	directament (en la numeració petita)	22
13	4.f	directament	20
14	4.a	en l'escala del cos 7 (dividint per 2 el resultat de la lectura)	19
15	4.g	directament	17
16	4.b	en l'escala del cos 8 (dividint per 2 el resultat de la lectura)	16
17	4.h	directament	15
18	4.c	en l'escala del cos 9 (dividint per 2 el resultat de la lectura)	14
19	4.i	directament	14
20	4.d	en l'escala del cos 10 (dividint per 2 el resultat de la lectura)	13
22	4.e	en l'escala del cos 11 (dividint per 2 el resultat de la lectura)	12
24	3	dividint per 2 el resultat de la lectura de la numeració petita	11
26	4.f	en l'escala del cos 13 (dividint per 2 el resultat de la lectura)	10
28	4.a	en l'escala del cos 7 (dividint per 4 el resultat de la lectura)	9
30	4.g	en l'escala del cos 15 (dividint per 2 el resultat de la lectura)	8
32	4.b	en l'escala del cos 8 (dividint per 4 el resultat de la lectura)	8
34	4.h	en l'escala del cos 17 (dividint per 2 el resultat de la lectura)	7
36	4.c	en l'escala del cos 9 (dividint per 4 el resultat de la lectura)	7
38	4.i	en l'escala del cos 19 (dividint per 2 el resultat de la lectura)	7
40	4.d	en l'escala del cos 10 (dividint per 4 el resultat de la lectura)	6
42	4.a	en l'escala del cos 7 (dividint per 6 el resultat de la lectura)	6
44	4.e	en l'escala del cos 11 (dividint per 4 el resultat de la lectura)	6
48	3	directament (en la numeració grossa)	5
50	4.d	en l'escala del cos 10 (dividint per 5 el resultat de la lectura)	5
52	4.f	en l'escala del cos 13 (dividint per 4 el resultat de la lectura)	5
54	4.c	en l'escala del cos 9 (dividint per 6 el resultat de la lectura)	4

cm (ISO A4)

escala Berthold (1 punt = 0,265 mm)

escala Didot (1 punt = 0,376 mm)

cíceros (1 cic = 4,512 mm)

cm polzada (1" = 25,4 mm)

19 17 15 13 11 10 9 8 7

38 34 30 26 22 20 18 16 14

6 12 48

(1 cic = 4,512 mm)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84

4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 42 46 48 50

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

MCMVII

Tipòmetre

© 2002

Guions tipogràfics

guionet

menys

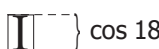
enllaç simple

guio llarg

Guixos de filet (mesurats en punts Didot)

6 5 4 3 2 1,5 1 0,75 0,5

5 Regle per a mesurar, a partir de l'alçària de les majúscules, l'alçària dels cossos compresos entre 4 i 40 punts Berthold, i també la dels cossos de 42, 46, 48 i 50 punts. La lletra ha de trepitjar completament, sense sobrepassar-les, les línies horitzontals superior i inferior del rectangle o bé ha de coincidir perfectament amb una de les lletres de mostra que hi ha al costat.

L'elecció de la ela geminada com a referència és deguda a la necessitat de mostrar gràficament la composició correcta d'aquest signe complex (la distància entre les eles ha de ser la mateixa que la que hi ha entre dues eles acoblades soles, i el punt, que ha de tenir un gruix inferior al signe de puntuació corresponent, ha d'estar situat a mig aire i, aproximadament, a la mateixa distància dels pals verticals de les eles).

6 El regle de centrar, de 19 cm per cada banda, serveix, com el seu nom indica, per a fixar el centre de qualsevol distància igual o inferior a 38 cm i per a determinar si un text o una figura estan centrats entre dos marges. Està dividit en centímetres, mil·límetres i mitjos mil·límetres.

El mesurament és immediat: només cal fer coincidir el mateix nombre a la dreta i a l'esquerra del regle amb els marges dret i esquerre, respectivament; el zero indica el centre.

Atès que la unitat de format de paper d'aquest tipòmetre és l'ISO A4, aquest regle porta uns senyals especials a banda i banda del zero de l'escala per a facilitar determinats mesuraments relacionats amb aquest format de paper:

A ↔ A	amplària del full ISO A4 (21 cm)
L ↔ L	llargària del full ISO A4 (29,7 cm)
D ↔ D	diagonal del full ISO A4 (36,3743 cm)

Traçant la diagonal del full i desplaçant els punts d'aquesta línia amunt o avall es poden determinar ampliacions o reduccions de qualsevol forma rectangular a partir d'una de les seves dimensions (amplària, alçària o diagonal).

7 L'escala de guixos de filet permet de mesurar filets de 0,5 / 0,75 / 1 / 1,5 / 2 / 2,5 / 3 / 4 / 5 i 6 punts Didot. Els guixos superiors s'acostumen a indicar en mil·límetres.

8 L'escala de guions compara les llargàries, en cos 10 del tipus regular de la família Stempel Garamond, del guionet (-): «un penja-robes»; el signe matemàtic menys (-): «5 - 3 = 2»; el símbol químic de l'enllaç simple (-): «CH₃-CH₃», i el guio llarg tipogràfic (-): «Hi va anar —digué—, però amb el llibre».

LES UNITATS DEL TIPÒMETRE

Els regles i les escales que componen aquest tipòmetre fan servir diferents unitats de mesura internacionals, que són emprades sobretot en l'àmbit europeu:

- Els regles 1 i 6 tenen com a unitat el centímetre (1 cm = 10 mm).
- El regle 2 té com a unitat la polzada (1" = 25,4 mm).
- El regle 3 té com a unitat el cíceros (1 cic. = 4,512 mm).
- El regle 4 mesura interlineats, de línia base a línia base (anomenada també línia estàndard), i pren com a unitat el punt establert per François-Ambroise Didot al tercer quart del segle XVIII (1 p = 0,376 mm).
- El regle i l'escala 5 mesuren cossos de lletra, calculats a partir de l'alçària de les majúscules, i té com a unitat el punt proposat pel tipògraf Berthold al tercer quart del segle XIX (1 p = 0,265 mm).
- L'escala 7 mesura guixos de filet i pren com a unitat el punt Didot (1 p = 0,376 mm).
- L'escala 8 mostra la llargària dels guions emprats més habitualment en tipografia, compostos amb el tipus Stempel Garamond regular del cos 10.

Finalment, les dimensions màximes dels regles del tipòmetre tenen en compte el format de paper ISO A4, que mesura 21 x 29,7 cm.